

УДК 811:378

DOI: 10.31652/2412-1142-2020-58-67-77

Фандеєва Аліна Євгенівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри іноземних мов

Харківського національного автомобільно-дорожнього університету, м. Харків, Україна

ORCID ID 0000-0003-2728-2864

Fandyasportik@outlook.com

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті наголошено на роль формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх фахівців в закладах вищої технічної освіти для підвищення професійного рівня: вміння працювати з літературою професійного профілю іноземною мовою; вміння вести діалог із зарубіжними колегами та брати участь у міжнародних програмах та професійних заходах. Автором проаналізовано доцільність використання методів інтерактивного навчання у закладах вищої технічної освіти; наведено приклади використання деяких методів інтерактивного навчання під час занять з іноземної мови. У статті робиться наголос на тому, що для підвищення ефективності використання інтерактивних методів необхідно застосовувати індивідуально-особистісний підхід, при цьому враховується рівень підготовки студентів та відбувається диференціація майбутніх фахівців у відповідності з їх здібностями до вивчення іноземної мови. Засоби інтерактивних технологій навчання іноземних мов відкривають для студентів можливості співпраці за кордоном; сприяють професійній мобільності; дають змогу реалізувати природне прагнення людини до спілкування не тільки рідною мовою а й і іноземною; сприяють досягненню майбутніми фахівцями вищих результатів засвоєння знань і формування вмінь за допомогою розвинутої іншомовної компетентності. Висвітлено результати експериментального дослідження щодо формування іншомовної комунікативної компетентності засобами інтерактивних технологій. Визначено ефективність застосування засобів інтерактивних технологій для розвитку іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх фахівців економічного та технічного профілю. Визначено основні структурні компоненти іншомовної комунікативної компетентності. Розроблено критерії та показники до кожного з компонентів.

Ключові слова: іншомовна комунікативна компетентність; засоби інтерактивних технологій; студенти закладів вищої технічної освіти; експериментальне дослідження; критерії; показники.

1. ВСТУП

В сучасних умовах розвитку суспільства важливе значення має динамічний розвиток науки, економіки, техніки, що значно підвищує роль фахівців економічної та інженерної сфер господарства. Вища школа переживає процес модернізації, який спрямовано на підготовку фахівців міжнародного рівня, маючих іншомовну комунікативну компетентність, сформовану на високому рівні. Підготовка висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців сучасною системою вищої освіти згідно з вимогами державних нормативних документів (закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки) зумовлює налаштованість майбутнього економіста та інженера не лише на опанування професійними знаннями, а й на особистісний розвиток, розкриття потенціалу, формування іншомовної комунікативної компетентності. Такі вимоги до особистості майбутнього фахівця зумовлюють необхідність його спрямування на засвоєння знань і формування вмінь за допомогою іноземних мов, на змогу реалізувати природне прагнення людини до спілкування як рідною, так і іноземною мовою. Найбільш доцільним для досягнення ефективного формування іншомовної комунікативної компетентності в закладах вищої технічної освіти (ЗВТО) є застосування засобів інтерактивних технологій навчання. Актуальність означеної проблеми посилюється необхідністю розв'язання суперечностей, що існують у теорії і практиці вищої технічної школи, а саме: між переважанням у закладах вищої

технічної освіти традиційних технологій та методів підготовки студентів у сфері фахової освіти і необхідністю переорієнтації на формування іншомовної комунікативної компетентності майбутнього фахівця інноваційними формами та методами; між необхідністю формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх фахівців економічного та технічного профілю і неготовністю науково-педагогічних кадрів до цього.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям нашого дослідження стали наукові ідеї дослідників, що вивчали проблеми педагогічної інновації І. Богданова, М. Бургін, В. Загвязинський, Н. Юсуфбекова та ін. Вони доводять, що поняття «нове» в педагогіці характеризується як позитивне, сучасне, передове, корисне, прогресивне [1; 2; 3; 4]. В. Загвязинський вважає, що для позитивних змін в реалізації нового необхідно то, щоб нове було спрямоване на вирішення актуальних для конкретного навчального закладу завдань [3, с. 8]. Слушною до нашого дослідження вважаємо наукову позицію О. Попової, яка тлумачить інновацію як процес і кінцевий результат інноваційної діяльності [5, с. 21]. Наше дослідження спиралося на праці науковців, що вивчали сучасні форми і методи інноваційних технологій Л. Ващенко, І. Дічковської, Г. Назаренко, О. Стеклової, В. Ягоднікової. [6; 7; 8; 9; 10] Інновації в педагогіці, В. Ягоднікова тлумачить як «комплексний процес створення, впровадження та поширення нововведення в освіті, яке приводить до продуктивних змін у цілях, завданнях, змісті, методах, технологіях, засобах, прийомах і формах навчання та виховання, що суттєво підвищує якість, ефективність та результативність навчально-виховного процесу» [10, с. 43]. Ґрунтуючись на сучасних підходах до освіти, Г. Назаренко визначила методи реалізації мети, завдань та змісту навчальної діяльності в освіті: рефлексивно-експліцитний метод, словесно-діалогічні; метод кооперативного навчання; методи розвитку критичного мислення; дослідницькі методи; методи моделювання, прогнозування та планування діяльності; методи прийняття рішень; методи координації взаємодії; ігрові й інтерактивні методи; метод проєктів; методи діагностики та самодіагностики; методи саморозвитку; метод презентації [8]. Висвітлюючи систему управління інноваційними процесами в освіті, Л. Ващенко зауважує, що ефективно розгортання інноваційних процесів значною мірою залежить від адекватних форм і методів управління. Такими формами та методами дослідником визнані ділові бесіди, семінари-презентації, науково-практичні конференції, науково-методичні форуми, дискусійні «круглі столи», «мозкові штурми», тренінги тощо [6]. Доцільним для нашого дослідження є виокремлення О. Стекловою таких інноваційних методів формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців як наслідування, навчання, зараження [9]. Принципова для нашого дослідження є думка І. Дічківської, що в залежності від особливостей новинок ефективними можуть бути різні методи її реалізації. Кожен етап інноваційного процесу вимагає певної організації навчальної роботи та застосування відповідних методів [7]. Здійснений аналіз наукової літератури свідчить, що нововведення в контексті інноваційної педагогіки, насамперед засоби інтерактивних технологій навчання, розглядаються як зміни, що відрізняються певною новизною і обов'язково приводять до покращення, оновлення, прогресу, а за їх допомогою забезпечується розвиток, вдосконалення, поліпшення освітнього процесу, високий навчально-виховний ефект та стимулювання подальшого розвитку особистості студента. Аналіз наукової літератури з узагальнення практичного досвіду інновацій у освітньому процесі вищої школи свідчить, що у численних надбань педагогічної науки з освітніх інновацій багато уваги приділяється вивченню фахових дисциплін студентами, дослідженню та впровадженню в практику навчальних інновацій. Разом з тим проблема формування іншомовної компетентності у студентів ЗВТО засобами інтерактивних технологій ще не знайшла належного висвітлення.

Мета статті. Висвітлення теоретичних аспектів, методик дослідження та результатів експериментального етапу дослідження щодо формування іншомовної компетентності студентів закладів вищої технічної освіти засобами інтерактивних технологій навчання.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для формування іншомовної компетентності у студентів ЗВТО ми пропонуємо упровадження засобів інтерактивних технологій як інноваційних форм і методів професійної підготовки майбутніх фахівців. Використання засобів інтерактивних технологій навчання налаштовано на інноваційну спрямованість освітнього процесу ЗВТО. Це відповідає пріоритетному напрямку модернізації вітчизняної освіти, котра зумовлена потребами суспільства і майбутніх фахівців та ґрунтується на свободі та особистісному виборі суб'єктів освіти, детермінується наявністю відповідальності за наслідки власної діяльності, враховує специфіку освітнього процесу майбутніх фахівців під час професійної підготовки у ЗВТО.

Інноваційна спрямованість освітнього процесу ЗВТО передбачає якісні й кількісні зміни в діяльності суб'єктів освітнього процесу, що забезпечують створення чи перетворення, впровадження та розповсюдження інновацій в освіті і характеризується відповідністю цілей, завдань, змісту освіти сучасним вимогам та потребам майбутніх фахівців економічного та технічного профілю до професійної і соціальної мобільності, якісної іншомовної комунікації, впровадження в педагогічну практику світових наукових досягнень, що забезпечують формування іншомовної компетентності у студентів ЗВТО.

За допомогою засобів інтерактивних технологій навчання актуалізується мотивація майбутніх фахівців до інноваційної діяльності щодо розвитку іншомовної компетентності; відбувається вдосконалення знань майбутніх економістів та інженерів, набувається досвід іншомовної комунікації за допомогою використання інтерактивних методів у системі методичної роботи у ЗВТО в аудиторній діяльності, організується творча взаємодія студентів на основі інноваційної спрямованості в процесі розвитку іншомовної компетентності.

Формування інноваційної спрямованості освітнього процесу здійснюється в конкретних формах, у яких втілюються мета, завдання, принципи, методи навчання. Різні форми організації освітнього процесу дозволяють сповна застосовувати їх потенціал і цілеспрямовано обирати відповідні варіанти форм, враховуючи їх переваги та недоліки.

Вважаємо, що формування інноваційної спрямованості освітнього процесу під час професійної підготовки у вищій школі здійснюється у певних формах:

- демократичні форми взаємодії учасників освітнього процесу передбачають рівноправну участь суб'єктів освіти на всіх етапах формування іншомовної комунікативної компетентності, які реалізуються у вигляді особистісно-орієнтованого навчання, яке ґрунтується на індивідуальних здібностях до вивчення інших мов кожним студентом;

- інтерактивні форми визнані в сучасній теорії освіти найефективнішими для досягнення навчальних цілей, зокрема для розвитку іншомовної компетентності у студентів під час професійної підготовки у вищій школі. Вони базуються на безпосередньої активної взаємодії студентів під час аудиторної і поза аудиторної роботи, цінність якої визначається в активізації іншомовних знань, умінь, навичок, формуванні іншомовних комунікативних компетенцій, засвоєнні великої інформації щодо розвитку іншомовної компетентності. Крім того, інтерактивні форми сприяють формуванню та становленню мотивації до розвитку іншомовної компетентності. Саме ці форми ми використовували для формування іншомовної компетентності у студентів ЗВТО.

Інноваційна спрямованість розвитку іншомовної компетентності майбутніх фахівців у ЗВТО стимулює підвищення рівня сформованості іншомовної компетентності у учасників освітнього процесу. Найбільш ефективними інтерактивними формами для розвитку іншомовної компетентності у студентів ми визнали: активні ігри, дебати, тренінги тощо, що проводяться тільки іноземною мовою.

Метою сучасного освітнього процесу, передусім, є врахування особистісних здібностей майбутніх фахівців ЗВТО до вивчення іноземних мов, тому, на нашу думку, індивідуальна форма у розвитку іншомовної компетентності у студентів під час професійної підготовки забезпечить розкриття їх особистісного потенціалу до формування іншомовної

компетентності. На нашу думку, індивідуальна форма освіти є обов'язковою та необхідною.

Ми вважаємо, що формування іншомовної компетентності у майбутніх фахівців ЗВТО в контексті інноваційної спрямованості освітнього процесу буде здійснюватися за такими формами: інноваційні, демократичні, інтерактивні, а також групові та індивідуальні.

Узагальнюючи, визначимо основні методи формування інноваційної спрямованості освітнього процесу при розвитку іншомовної компетентності майбутніх фахівців під час професійної підготовки у ЗВТО, що були використано в нашому дослідженні:

- методи діагностики, за допомогою яких ми виявляли рівень сформованості іншомовної компетентності студентів. Це спостереження, бесіда, письмове та усне опитування, тестування;

- методи прогнозування, що дозволяли здійснювати структурування визначених навчальних проблем при формуванні іншомовної компетентності студентів, віднайти шляхи розв'язання проблеми та доцільну послідовність рішень, систематизувати інформацію про якісні й кількісні характеристики формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців ЗВТО, визначити очікувані результати інноваційного процесу. Це методи моделювання діяльності, відбір інноваційних форм навчальної діяльності;

- методи управління опору, за допомогою яких здійснювалась профілактика та запобігання опору інноваціям при формуванні іншомовної компетентності у студентів ЗВТО. До цих методів відносяться інтерактивне навчання, консультації, інформаційне забезпечення, педагогічний супровід, інформаційно-методичні семінари, семінари-презентації, тренінги;

- методи організації інноваційного процесу, за допомогою яких здійснювалась організація освітнього процесу. Методи цієї групи складають пошук, створення, апробація, опанування, впровадження, поширення інновацій у навчання, індивідуальні та групові завдання, створення професійно спрямованих ситуацій застосування іншомовної компетентності, спільна творча діяльність, орієнтація на інтерактивну взаємодію, співпраця, інтегративні технології організації освітнього процесу формування іншомовної компетентності у студентів;

- методи стимулювання та коригування інноваційної діяльності – це змагання, конкурси, моральне заохочення, преміювання, визнання, створення ситуацій успіху при застосуванні іноземної мови;

- методи контролю та аналізу – це збір та облік даних про рівень сформованості іншомовної компетентності в навчанні, систематизація, класифікація, типізація, порівняльний аналіз, узагальнення, групова та індивідуальна самооцінка. Методи цієї групи дозволяли здійснювати перевірку процесу формування іншомовної компетентності у майбутніх фахівців під час професійної підготовки.

Дослідження доцільності впровадження засобів інтерактивних технологій навчання в процес професійної підготовки майбутніх фахівців у ЗВТО відбувалось спостереженням динаміки набуття іншомовної професійної компетентності студентами ЗВТО.

Дослідження проводилось на базі Харківського національного автомобільно-дорожнього університету (ХНАДУ). В дослідженні приймали участь студенти другого та третього курсів, що навчаються у технічному університеті ХНАДУ на факультеті Управління та бізнесу та Механічному факультеті, за спеціальностями 051 «Економіка», 071 «Облік і оподаткування»; 132 «Матеріалознавство», 133 «Галузеве машинобудування».

На початковому етапі було проведено констатувальний експеримент. Під час проведення педагогічного експерименту застосовувались емпіричні методи: (педагогічне спостереження, бесіда, опитування, тестування); статистичні – для кількісного та якісного аналізу емпіричних даних (методи математичної статистики). Експеримент відбувався під час освітнього процесу в ході аудиторних занять 2018-2020 років з дисциплін «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)», «Галузева іноземна мова», «Ділова іноземна мова».

Експеримент містив звичайні для педагогічного дослідження етапи: констатувальний,

формувальний і контрольний.

Визначаючи систему критеріїв і показників для оцінки сформованості іншомовної компетентності майбутніх економістів та інженерів, ми провели аналіз нормативних документів та психолого-педагогічної літератури, спостереження за майбутніми фахівцями в освітньому процесі, бесіди, анкетування, тестування, аналіз навчальної документації, а також діагностичні методики.

На основі аналізу науково-педагогічної літератури [11; 12; 13; 14, с. 122; 15, с. 343] було розроблено критерії, які дозволяють визначити рівень сформованості іншомовної компетентності студентів засобами інтерактивних технологій під час професійної підготовки у ЗВТО. Такими критеріями, на нашу думку, відповідно до структури досліджуваного явища є: мотиваційно-ціннісний, лексично-граматично-лінгвістичний, комунікативно-діяльнісний критерії.

Таблиця 1

Умови формування іншомовної комунікативної компетентності за мотиваційно-ціннісним критерієм

Рівень	Критерії оцінювання
Високий	Повнота та глибина мовних знань, що сприяє формуванню іншомовної компетентності протягом професійного життя; знання і дотримання типових правил поведінки усного ділового спілкування; активність і задоволення від самостійної пізнавальної діяльності.
Середній	Досить поверхові знання іноземної мови, що сприяють формуванню іншомовної комунікативної компетентності протягом професійного життя; часткове знання типових правил поведінки усного спілкування, слабка мотивація до самостійної пізнавальної діяльності.
Низький	Майже повна відсутність знань, що сприяють формуванню іншомовної комунікативної компетентності протягом професійного життя; незнання типових правил поведінки усного спілкування, відсутня мотивація до самостійної пізнавальної діяльності.

Визначення рівнів сформованості іншомовної комунікативної компетентності за цим критерієм відбувалось за допомогою виконання тесту на визначення мотивації пізнавальної діяльності, бесід, письмового та усного опитування, під час якого визначається рівень знань щодо знання правил мовної і немовної поведінки в типових ситуаціях усного ділового спілкування; знання щодо професійних, економічних, соціальних особливостей використання іноземної мови.

Когнітивно-інтелектуальний компонент іншомовної комунікативної компетентності складається з теоретичних знань та умінь і навичок з читання, письма, говоріння та аудіювання іноземною мовою професійної спрямованості. Сформованість цього компоненту оцінюється за лексично-граматично-лінгвістичним критерієм, розробленим відповідно до рівня знань і вимог. Визначення рівнів розвитку іншомовної комунікативної компетентності за цим критерієм відбувалось за допомогою бесід, письмового та усного опитування та виконання тестових завдань з читання, письма, говоріння та аудіювання [16].

Таблиця 2

Умови формування іншомовної комунікативної компетентності за лексично-граматично-лінгвістичним критерієм

Рівень знань і вимог	Критерії оцінювання
Високий	Проходження тесту рівня B2 Vantage і вище
Середній	Проходження тесту рівня B1 Threshold
Низький	Не вище проходження тесту рівня A2 Waystage

Операційно-діяльнісний компонент іншомовної компетентності оцінюється за допомогою комунікативно-діяльнісного критерію. Сформованість іншомовної компетентності за цим критерієм складається з оцінки за наступними показниками:

– вміння використовувати комунікативні стратегії для компенсації відсутніх знань в умовах реального мовного ділового спілкування.

– готовність використовувати іноземну мову як інструмент мовно-мисленної діяльності в майбутній професії.

Для визначення рівнів сформованості іншомовної компетентності за цим критерієм застосовувалась методика діагностики комунікативної установки В. Бойко [17]; за допомогою бесід, письмового та усного опитування та виконання тестового завдання оцінювалась готовність використовувати іноземну мову в професійній діяльності.

Таблиця 3

Умови формування іншомовної комунікативної компетентності за операційно-діяльнісним компонентом

Рівень знань і вимог	Критерії оцінювання
Високий	Поглиблене знання професійних термінів та професійної фразеології іноземною мовою, вдале використання мовних засобів, ефективне використання невербальних засобів спілкування.
Середній	Часткове розуміння професійних термінів та понять іноземною мовою, побудова висловлювання на репродуктивному рівні, не завжди доречне використання невербальних засобів комунікації.
Низький	Відсутність орієнтування у професійних термінах і поняттях іноземною мовою, невміння робити висновки зі сказаного; недоречне використання невербальних засобів спілкування.

Згідно мотиваційно-ціннісного критерію було досліджено: мотивацію до інтелектуально-пізнавальної діяльності і рівень опанування змістом іноземної мови стосовно професійної спрямованості. Ці показники першого критерію дозволили визначити рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності майбутніх економістів та інженерів за цим критерієм. Високий рівень розвитку мотиваційно-ціннісного компоненту іншомовної комунікативної компетентності виказало 14,52% респондентів, низький рівень – 41,93%. Це свідчить про недостатній розвиток мотиваційно-ціннісного компоненту іншомовної комунікативної компетентності студентів у ЗВТО.

За лексично-граматично-лінгвістичним критерієм було досліджено: рівень знань та умінь і навичок з читання, письма, говоріння та аудіювання іноземною мовою професійного спілкування. Ці показники дозволили визначити рівні розвитку іншомовної комунікативної компетентності за когнітивно-інтелектуальним компонентом. Високий рівень розвитку когнітивно-інтелектуального компоненту іншомовної компетентності виказало 41,92% респондентів, низький рівень – 12,91%. Це свідчить про недостатню сформованість когнітивно-інтелектуального компоненту іншомовної компетентності респондентів.

Згідно комунікативно-діяльнісного критерію було досліджено: вміння використовувати комунікативні стратегії для компенсації відсутніх знань в умовах реального мовного спілкування та знання професійної термінології і фразеології іноземною мовою. Високий рівень сформованості операційно-діяльнісного компоненту іншомовної компетентності виказало 20,99% респондентів, низький рівень – 37,09%. Це свідчить про недостатню сформованість операційно-діяльнісного компоненту іншомовної компетентності майбутніх фахівців у закладах вищої технічної освіти.

Таблиця 4

Загальна оцінка рівнів сформованості іншомовної комунікативної компетентності на констатувальному етапі експерименту

Рівні розвитку	Показники; %
Високий	25,81
Середній	43,55
Низький	30,64

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Підсумовуючи результати констатувального етапу експерименту (табл. 4), ми дійшли до висновку, що під час професійної підготовки у ЗВТО до високого рівня сформованості іншомовної компетентності можна віднести не більше 25,81% респондентів, низький рівень сформованості іншомовної компетентності виказало 30,64% студентів. Це свідчить про недостатню сформованість у них іншомовної компетентності.

На підставі даних констатувального етапу експерименту було визначено склад експериментальної та контрольної груп для продовження педагогічного експерименту.

З метою забезпечення якості проведення наступного етапу експерименту були сформовані дві еквівалентні за рівнем розвитку іншомовної компетентності групи та соціально-демографічними показниками: експериментальна та контрольна. Ми провели порівняння всіх досліджуваних показників в експериментальній та контрольній групах. Дані наведено у табл. 5.

Таблиця 5

Рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців на констатувальному етапі експерименту

Рівень сформованості	Експериментальна група; %	Контрольна група; %
Високий	24,85	26,77
Середній	43,75	43,35
Низький	31,40	29,88

Таким чином, можемо зробити висновок про те, що групи, експериментальна та контрольна, приблизно рівноцінні за складом. Отримані на констатувальному етапі дані дозволили уточнити перебіг проведення подальшої експериментальної роботи.

Формувальний етап педагогічного експерименту передбачав впровадження в професійну підготовку майбутніх фахівців засобів інтерактивних технологій. Ця робота проводилась зі студентами експериментальної групи. У контрольній групі окремого завдання щодо формування іншомовної компетентності студентів не ставилось, тому процес її формування відбувався стихійно, під час традиційного перебігу освітнього процесу, тобто без впровадження засобів інтерактивних технологій.

Контрольний етап експерименту передбачав повторну діагностику рівнів сформованості іншомовної комунікативної компетентності студентів експериментальної і контрольної груп після закінчення експериментальної роботи, а також обробку, аналіз й узагальнення її результатів.

Визначення ефективності впливу на формування іншомовної компетентності студентів засобами інтерактивних технологій під час професійної підготовки вимагало порівняння констатувальних та контрольних даних щодо її сформованості у студентів експериментальної і контрольної груп. З метою отримання даних для співставлення на контрольному етапі експерименту було проведено повторну діагностику сформованості іншомовної комунікативної компетентності студентів, яку було здійснено аналогічно тій, що проводилась на констатувальному етапі. Для цього застосовувались ті ж самі діагностичні методи і методики дослідження окремих компонентів формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців. Для перевірки результативності проведеної експериментальної роботи виявлялася динаміка змін як за компонентами формування

іншомовної комунікативної компетентності респондентів окремо, так і за рівнем її сформованості загалом. Також слід зазначити, що в процесі порівняння даних щодо сформованості іншомовної компетентності студентів експериментальної (ЕГ) і контрольної груп (КГ), отриманих на констатувальному і контрольному етапах експерименту, було застосовано раніше описані критерії і показники.

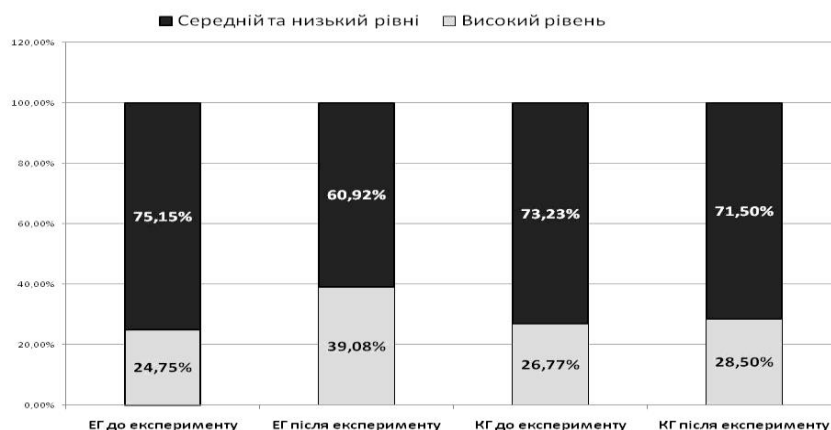
Динаміку змін рівнів сформованості іншомовної компетентності у студентів за кожним з критеріїв на контрольному етапі експерименту наведено у табл. 6. Перехід майбутніх фахівців економічного та технічного профілю на більш високий рівень сформованості іншомовної компетентності під час формуючого експерименту міг статися або внаслідок випадкових причин, або під впливом застосування інтерактивних технологій навчання.

Таблиця 6

Узагальнені контрольні дані щодо рівнів формування іншомовної комунікативної компетентності за першим критерієм

Групи	Розподіл студентів за рівнем розвитку іншомовної компетентності	
	Середній та низький рівні; %	Високий рівень; %
За мотиваційно-ціннісним критерієм		
ЕГ до експерименту	85,90	14,10
ЕГ після експерименту	71,10	28,90
КГ до експерименту	85,06	14,94
КГ після експерименту	83,36	16,64
За лексично-граматично-лінгвістичним критерієм		
ЕГ до експерименту	59,30	40,70
ЕГ після експерименту	45,50	54,50
КГ до експерименту	56,86	43,14
КГ після експерименту	55,10	44,90
За комунікативно-діяльнісним критерієм		
ЕГ до експерименту	80,25	19,75
ЕГ після експерименту	66,15	33,85
КГ до експерименту	77,77	22,23
КГ після експерименту	76,05	23,95

Достовірність отриманих даних експериментальної роботи перевірялася за критерієм ϕ^* Фішера. Це дозволило нам зробити висновок про те, що підвищення рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності за кожним з трьох критеріїв у студентів експериментальної групи є наслідком застосування засобів інтерактивних технологій навчання.

Рис. 5. Порівняння рівнів сформованості іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, можемо зазначити, що значущі зрушення в результатах, які визначені в експериментальній групі, пов'язані з застосуванням засобів інтерактивних технологій, що довело їх дієвість та можливість широкого використання для формування іншомовної компетентності студентів у ЗВТО.

Таким чином, можна стверджувати, що використання засобів інтерактивних технологій навчання у ЗВТО є запорукою ефективного формування іншомовної комунікативної компетентності та оптимізації процесу навчання іноземних мов. Порівняння одержаних результатів у контрольній та експериментальній групах дало можливість зробити висновок про рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності майбутніх економістів та інженерів і про ефективність впровадження засобів інтерактивних технологій під час її формування. Перспективою подальших досліджень є впровадження запропонованих засобів інтерактивних технологій в освітній процес для формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців іншого професійного профілю; підготовка педагогічного складу ЗВТО до застосування засобів інтерактивних технологій під час викладання іноземної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Богданова І.М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / І.М. Богданова ; Держ. заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». – Одеса, 2003. – 440 с.
- [2] Бургин М.С. Инновации и новизна в педагогике. / М.С. Бургин // Сов. педагогика. – 1989. – № 12. – С. 36-40.
- [3] Загвязинский В. И. Инновационные процессы в образовании и педагогическая наука / В.И. Загвязинский // Инновационные процессы в образовании : Сборник научных трудов. – Тюмень, 1990. – С. 5-14.
- [4] Юсуфбекова Н.Р. Общие основы педагогической инноватики: Опыт разработки теории инновационных процессов в образовании / Н.Р. Юсуфбекова. – М., 1991. – 256 с.
- [5] Попова О.В. Розвиток інноваційних процесів у середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладах України в ХХ столітті : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / О.В. Попова ; Харківськ. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2001. – 39 с.
- [6] Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону : монографія / Л. М. Ващенко. – К.: Тираж, 2005. – 380с.
- [7] Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
- [8] Назаренко Г.А. Виховання культури демократизму учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів : монографія / Г.А. Назаренко. – Умань: ФОП Жовтий О.О., 2015. – 394 с.
- [9] Стеклова О.Е. Формирование инновационной составляющей организационной культуры предпринимательской организации / О.Е. Стеклова. – Ульяновск: УлГТУ, 2012. – 158 с.
- [10] Ягоднікова В.В. Теорія і практика формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.07 / Ягоднікова Вікторія Вікторівна ; Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського, – Вінниця, 2016. – 525 с.
- [11] Барабанщиков А.В. Военно-педагогическая диагностика / А.В. Барабанщиков, Н.И. Дерюгин. – М. : ВУ, 1995. – 108 с.
- [12] Батаршев А.В. Диагностика профессионально важных качеств / А.В. Батаршев, И.Ю. Алексеева, Е.В. Майорова. – СПб.: Питер, 2007. – 192с.
- [13] Исаев И.Ф. Развитие профессионально-педагогической культуры преподавателя в условиях модернизации педагогического образования / И.Ф. Исаев // Педагогіка та психологія : зб. наук. праць. – Харків: 2006. – Вип. 29. – С. 63–72.
- [14] Коваль Т.І. Професійна підготовка з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів: Монографія / Т.І. Коваль. – К.: Ленвіт, 2007. – 264 с.
- [15] Прадівляний М.Г. Викладання фахово спрямованої іноземної мови на основі компетентнісного підходу /М.Г. Прадівляний // Гуманізм та освіта: зб. матеріалів VIII міжнародної науково-практ. конф. (м. Вінниця, 19-21 вересня 2006р.) – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2006. – С.341-344.
- [16] Free Practice Tests for learners of English [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.examenenglish.com/>
- [17] Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие. / редактор-составитель Д.Я. Райгородский. – Самара: Издательский Дом «БАХРАХ-М», 2001. – 672 с.

FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE IN STUDENTS OF HIGHER TECHNICAL EDUCATION INSTITUTIONS BY MEANS OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES

Fandieieva Alina Ye.

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Foreign Languages,
Kharkiv National Automobile and Highway University, Kharkiv, Ukraine

ORCID ID 0000-0003-2728-2864

Fandyasportik@outlook.com

Abstract. The article emphasizes the role of formation of foreign language communicative competence of future specialists in the institutions of higher technical education for improving their professional level: the ability to work with professional references in a foreign language; the ability to hold a dialog with foreign colleagues and participate in international programs and professional events. The author has analyzed the reasonability of using the interactive teaching methods in the institutions of higher technical education; the examples of using some methods of interactive learning during foreign language classes are given. The article emphasizes that in order to increase the efficiency of interactive methods it is necessary to apply an individual and personal approach. This takes into account the level of training of students, and also the differentiation of future professionals in accordance with their abilities to learn a foreign language takes place. Interactive learning technologies open up opportunities for students to collaborate abroad; encourage professional mobility; make it possible to realize a person's natural desire to communicate not only in his native language but also in a foreign one; contribute to the achievement of future specialists higher results of knowledge acquisition and skills formation with the help of developed foreign language competence. The results of experimental research on the formation of foreign language communicative competence by the means of interactive technologies are highlighted. The effectiveness of application of the interactive technologies for the development of foreign language communicative competence of future specialists in economic and technical fields is determined. The main structural components of foreign language communicative competence are determined. Criteria and indicators for each of the components have been developed.

Keywords: foreign language communicative competence; means of interactive technologies; students of higher technical education institutions; experimental research; criteria; indicators.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Bohdanova I.M. Professional and pedagogical training of future teachers based on the use of innovative technologies: dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04 / I.M. Bohdanova ; Derzh. zaklad «Pivdenoukraiński natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni K. D. Ushynskoho». – Odesa, 2003. – 440 s. (in Ukrainian)
- [2] Burhyn M.S. Innovations and novelty in pedagogy / M.S. Burhyn // Sov. pedahohyka. – 1989. – № 12. – S. 36-40. (in Russian)
- [3] Zahviazynskyi V. Y. Innovative processes in education and pedagogical science / V. Y. Zahviazynskyi // Ynnovatsionnye protsessy v obrazovany: Sbornyk nauchnykh trudov. – Tiumen, 1990. – S. 5-14. (in Russian)
- [4] Yusufbekova N.R. General bases of pedagogical innovation: Experience of development of the theory of innovative processes in education / N.R. Yusufbekova. – M., 1991. – 256 s. (in Russian)
- [5] Popova O.V. Development of innovation processes in secondary schools of Ukraine in the twentieth century: avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.01 / O.V. Popova ; Kharkivsk. derzh. ped. un-t im. H. S. Skovorody. – Kharkiv, 2001. – 39 s. (in Ukrainian)
- [6] Vashchenko L.M. Management of innovation processes in general secondary education of the region: monograph/ L.M. Vashchenko. – K.: Tyrash, 2005. – 380s. (in Ukrainian)
- [7] Dychkivska I.M. Innovative pedagogical technologies: educational manual / I.M. Dychkivska. – K.: Akademvydav, 2004. – 352 s. (in Ukrainian)
- [8] Nazarenko H.A. Education of the culture of democracy of students of senior classes of secondary schools: a monograph / H.A. Nazarenko. – Uman: FOP Zhovtyi O.O., 2015. – 394 s. (in Ukrainian)
- [9] Steklova O.E. Formation of the innovative component of the organizational culture of the entrepreneurial organization / O.E. Steklova. – Ulianovsk: UIHTU, 2012. – 158 s. (in Russian)
- [10] Yahodnikova V.V. Theory and practice of formation of innovative orientation of educational process of comprehensive school: dys. ... doktora ped. nauk: 13.00.07 / Yahodnikova Viktoriia Viktorivna ; Vinnytskyi derzh. ped. un-t imeni Mykhaila Kotsiubynskoho, – Vinnytsia, 2016. – 525 s. (in Ukrainian)
- [11] Barabanshchykov A.V. Military pedagogical diagnostics/ A.V. Barabanshchykov, N.Y. Deriuhyn. – M. : VU, 1995. – 108 s. (in Russian)
- [12] Batarashev A.V. Diagnosis of professionally important qualities / A.V. Batarashev, Y.Iu. Alekseeva, E.V. Maiorova. – SPb.: Pyter, 2007. – 192s. (in Russian)

- [13] Ysaev Y.F. Development of professional-pedagogical culture of a teacher in the conditions of modernization of pedagogical education / Y.F. Ysaev // Pedagogika ta psykholohiia : zb. nauk. prats. – Kharkiv: 2006. – Vyp. 29. – S. 63–72. (in Ukrainian)
- [14] Koval T. I. Professional training in information technologies of future managers of economists: monograph / T.I. Koval. – K.: Lenvit, 2007. – 264 s. (in Ukrainian)
- [15] Pradiivliannyi M. H. Teaching professionally oriented foreign language on the basis of competence approach /M. H. Pradiivliannyi // Humanism and education: collection. materials of the VIII international scientific practice. conf. (m. Vinnytsia, 19-21 veresnia 2006r.) – Vinnytsia: UNIVERSUM-Vinnytsia, 2006. – S.341-344. (in Ukrainian)
- [16] Free Practice Tests for learners of English [Elektronnyi resurs] – Rezhyim dostupu: <https://www.examenglish.com/> (in English)
- [17] Practical psychodiagnostics. Techniques and tests. Textbook / redaktor-sostavitel D.Ia. Raihorodskiyi. – Samara: Yzdatelskyi Dom «BAKhrAKh-M», 2001. – 672 s. (in Russian)

УДК: 514 (075)

DOI: 10.31652/2412-1142-2020-58-77-82

Швець Галина Романівна

вчитель математики. Калуська ЗОШ I-III ступенів №3,
магістрантка ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
м. Калусь, Україна
galia.shvets15@gmail.com

Кульчицька Наталія Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У роботі розглянуто проблему активізації пізнавальної діяльності учнів загальноосвітньої школи на уроках математики, досліджено які цілі та методи навчання необхідно застосовувати викладачу і які методи застосовувала я у своїй діяльності під час дистанційного навчання. При організації дистанційного навчання математики в основній школі доцільно послуговуватися платформами для дистанційного навчання, засобами телефонії, меседжерами, електронною поштою, скайп-зв'язком, соціальними мережами. Вимушене упровадження дистанційного навчання в освітній процес загалом і при вивченні математики в основній школі зокрема спровокувало ряд проблем, пов'язаних із безперервним забезпеченням доступу суб'єктів освітнього процесу до мережі Інтернет, набуттю і використанню ними навичок роботи з сучасними інформаційними технологіями, етичним поведінням в межах дистанційного процесу навчання, здійсненню контролю та досягненням об'єктивності оцінювання знань, умінь і навичок з математики. Але разом з тим дистанційне навчання на уроках математики відкрило можливості для застосування нетрадиційних форм організації освітньої діяльності, створило умови для всебічного розвитку учнів через включення їх у пошукову, дослідницьку, проектну та інші види діяльності, спонукало здобувачів освіти знаходити приклади у реальному житті, які підтверджують значимість шкільної математичної підготовки. Упровадження дистанційного навчання спричинило виникнення проблем і водночас актуалізувало такі перспективи вивчення математики: розширення можливостей для реалізації творчих, проектних завдань математичного спрямування, що максимально відображають зв'язок математики з життям, її практичне застосування у діяльності та побуті; залучення учнів до поповнення й оновлення дидактичного і методичного інструментарію викладання математики в основній школі; удосконалення ІКТ-компетентності усіх суб'єктів освітнього процесу через необхідність постійного використання інформаційних технологій; реалізація інтеграції вивчення математики та інформатики; поглиблення здобувачами освіти розуміння й усвідомлення фундаментальної значимості знань, умінь і навичок з математики й інформатики.